

Ari Korhonen, sakkunnig i beredskap och säkerhet

Rekommendationer och frågor att beakta vid valarrangemangen inför kommunalvalet 2021

Kommunförbundet har utarbetat denna rekommendation på basis av frågor som ställts av kommunerna. Rekommendationen kompletterar Justitieministeriets valanvisning och har granskats i samråd med ministeriet.

Eventuella övriga anvisningar som utfärdas av de lokala myndigheterna, Justitieministeriet eller hälsovårdsmyndigheterna bör alltid iakttas i första hand.

Kommunförbundet stöder kommunerna i att hitta hälsosäkra lösningar och ger vid sidan av Justitieministeriets anvisningar rekommendationer i samråd med ministeriet.

[Nya datum har ersatt de tidigare i dessa anvisningar - Justitieministeriet och Kommunförbundet utarbetar tilläggsrekommendationer för kommunerna då valet flyttades fram till juni]

Allmänt

Justitieministeriet och Institutet för hälsa och välfärd (THL) har utarbetat detaljerade anvisningar för kommunerna inför valet. Anvisningarna som gäller covid-19-beredskapen finns under länken: <https://vaalit.fi/sv/kommunalval-och-coronaberedskap>

- I vallagen föreskrivs om valarrangemangen, medan hälsosäkerheten i regel grundar sig på anvisningar och rekommendationer (med undantag för isolering, karantän eller föreskrifter som en lokal myndighet eventuellt utfärdar med stöd av lagen om smittsamma sjukdomar).
- Det finns ingen enskild modell för hälsosäkra lösningar, utan de lokala förhållandena ska beaktas (t.ex. det lokala epidemiläget vid röstningstidpunkten, och lösningarna för röstningsställets lokaler).
- Det rekommenderas att man anlitar den egna kommunens hälso- och sjukvårdsexpertis för att hitta säkra lösningar.
- Justitieministeriet har tillsammans med THL gett anvisningar om skydd av valfunktionärer i olika situationer. Valfunktionärerna kan om

de så önskar skydda sig ytterligare. Förutom ansiktsmasker kan de från fall till fall också överväga att använda annan skyddsutrustning såsom visir, skyddshandskar, skyddsmössa, skyddsrock osv.

- Det finns skäl att vid bedömningen av behovet av skyddsåtgärder och skyddsåtgärdernas ändamålsenlighet anlita expertisen hos de myndigheter som ansvarar för hälso- och sjukvården och bekämpningen av smittsamma sjukdomar i den egna kommunen/regionen.

Begränsningar för sammankomster

Regionförvaltningsverken fattar beslut om begränsningar för sammankomster inom sina områden. I besluten om restriktioner har termerna *offentliga tillställningar* och *allmänna sammankomster* använts. (...regionförvaltningsverket förbjuder med stöd av 58 § 1 mom. i lagen om smittsamma sjukdomar alla *offentliga tillställningar* och *allmänna sammankomster* inomhus och utomhus inom landskapets kommuner...)

I lagen om sammankomster exkluderas från definitionen på *offentliga tillställningar* och *allmänna sammankomster* sådana officiella tillställningar som ordnas av offentliga samfund. Val är en officiell tillställning som ordnas av ett offentligt samfund, så beslutet om begränsningar av sammankomster gäller formellt inte val. Trots det lönar det sig att i så stor utsträckning som möjligt iaktta de personbegränsningar som anges i regionförvaltningsverkens beslut också vid valarrangemangen. I oklara fall bör man vända sig till regionförvaltningsverket.

Isolering, karantän och frivillig karantän

- a) Isolering (insjuknade i en smittsam sjukdom, lagen om smittsamma sjukdomar 63 §).
 - **De som förordnats isolering i hemmet kommer inte** att ha möjlighet att rösta i kommunalvalet 2021. I det rådande epidemiläget registreras cirka 400–600 coronasmittade personer dagligen och dessa personer förordnas isolering i genomsnitt i 10 dygn.
- b) Karantän (förordnad av läkare, exponerade, lagen om smittsamma sjukdomar 60 §)
 - **De som förordnats karantän kan förhandsrösta på sådana förhandsröstningsställen där röstsedeln kan tas emot utomhus, vid**

hemmaröstning eller på valdagen utanför röstningsstället. En person som förordnats karantän får inte komma in till röstningsstället.

- Mer information om möjligheterna till förhandsröstning ges i de nya anvisningarna.

Antalet personer som kommer att rösta hemma är ytterst svårt att uppskatta i dagsläget. Om det lokala epidemiläget förvärras precis före valet, kan det vara många som väljer hemmaröstning. Hemmaröstning ska bokas innan förhandsröstningen inleds. **Anmälningen till hemmaröstning går ut 1.6.2021 kl. 16.**

- Det gäller för kommunen att följa utvecklingen av antalet personer i karantän i samarbete med de lokala hälsovårdsmyndigheterna och att förutse hur många av dessa personer som eventuellt väljer hemmaröstning eller söker sig till vallokaler.

c) Frivillig karantän

- Personer som är i frivillig karantän kommer till röstningsställena som normalt. Det har inte getts några särskilda anvisningar om röstningen för dem som är i frivillig karantän. När en person meddelar att han eller hon är i frivillig karantän rekommenderas det att man visar personen till röstningsförrättningen separat så att kontakter undviks. Man bör från fall till fall överväga om det ur hälsosäkerhetsperspektiv också kan vara möjligt att ordna så att röstsedeln tas emot utomhus.

Syftet med **karantän och isolering** är att hindra spridning av coronaviruset.

thl

När och vad?

Frivillig karantän

Om du väntar på coronatest eller anländer till Finland från utlandet rekommenderas du frivillig karantän.

Officiell karantän

Om du har exponerats för coronavirus. En smittskyddsläkare förordnar dig i karantän, berättar för hur lång tid och ger andra anvisningar.

Isolering

Om du har insjuknat i corona. En smittskyddsläkare förordnar dig i isolering, berättar för hur lång tid, hänvisar dig till vård eller ger anvisningar om vård.

Hur ska jag göra?

Undvik kontakt med personer utanför hemmet.

Du får röra dig utomhus, men håll ett säkerhetsavstånd på över 2 meter till andra människor.

Gå inte till butiken, till jobbet, till apoteket eller till någon hobbyverksamhet.

Ifall du får symtom som passar in på coronavirus, låt testa dig.

Följ alltid de anvisningar som smittskyddsläkaren ger.

lakta alltid de givna anvisningarna. Ifall du är hemma, undvik också kontakt med familjemedlemmarna i så hög grad som möjligt.

#coronavirus

Källa: THL 2021, 25.1.2021

Allmänna frågor som gäller hälsosäkerhet och som ska betonas i valutbildningen

- Allmänna hälsosäkerhetsanvisningar
- Användning av skyddsutrustning
- Uppsamling av masker och annan skyddsutrustning på röstningsstället
- Köbildning på röstningsstället - hur ordnas övervakningen, vilka anvisningar ges, hur delas skyddsutrustning ut
- Användning av penna
- Identitetskontroll, personen ombes ta bort masken från ansiktet
- Hälsosäker rengöring på röstningsstället
- Minimering av närkontakter (då handlingarna undertecknas, kuverten tillsluts, identitetsbevis uppvisas)
- Specialarrangemangen kring röstningen för personer i karantän ses över enskilt för varje fall.

Hemmaröstning

Antalet personer som röstar hemma har förblivit relativt stabilt från val till val. Hemmaröstningen omfattar cirka 8 000–9 000 personer på riksnivå. Nu påverkar covid-19-läget hemmaröstningen och kommunerna står inför en utmaning när det gäller att bedöma hur många som kommer att rösta hemma i kommande val.

Om man bedömer att antalet personer som förordnats karantän i 10 dygn innan förhandsröstningens inleds är cirka 8 000–9 000 på riksnivå, och cirka 5 000 av dem skulle vara röstberättigade, kan antalet personer som röstar hemma bli en och en halv gång fler än tidigare. Uppskattningen återspeglar den genomsnittliga situationen i hela landet, lokalt kan situationen avvika avsevärt från detta.

Det bör dock beaktas att hemmaröstning kan bli mer utbredd än tidigare på grund av covid-19, i synnerhet bland äldre och personer som hör till någon riskgrupp. Det som sannolikt kommer att påverka hemmaröstningens omfattning är hur vaccineringarna framskrider, dvs. hur många som fått vaccinet före röstningen. Det rekommenderas att man i god tid innan röstningen inleds lokalt följer hur antalet personer som förordnats karantän utvecklas, och gör bedömningar utifrån det. I mån av möjlighet rekommenderas att det lokalt genomförs till exempel en enkät för att kartlägga antalet personer som begär hemmaröstning.

Det rekommenderas att åtminstone följande frågor går igenom vid uppskattningen av antalet personer som väljer hemmaröstning:

- hur stort antal personer har röstat hemma i tidigare val (senast var röstningsdeltagandet i kommunalvalet 58,8 % på riksnivå)?
- ökar hemmaröstningen bland de åldersklasser som vanligen brukar rösta hemma, har de hunnit vaccineras före valet och påverkar det röstningsbeteendet, kan frågan utredas på förhand (enkätundersökning?)
- vilken är den dagliga situationen när det gäller personer försatta i karantän (obs! de som är i karantän har alltså blivit exponerade, medan insjuknade förordnas isolering, och man kan inte besöka dem)?
- hur många av dem som försatts i karantän är röstberättigade?
- hemmaröstning ska bokas innan förhandsröstningen inleds.
 - hur många sådana personer har förordnats karantän vars karantänförordnande kommer att upphöra före valdagen (å andra sidan kan en del av dem ändå begära hemmaröstning)? Det lönar sig att kolla upp karantänstiden, vanligen 10 dygn, med den som ansvarar för smittsamma sjukdomar i den egna kommunen
- hur bedömer man lokalt att coronaläget utvecklas fram till förhandsröstningen och valdagen?
- I samband med hemmaröstningsarrangemangen lönar det sig att lokalt utreda hur man eventuellt agerar i de situationer vid hemmaröstning där det i samma hushåll som en person som förordnats karantän bor en person som förordnats isolering.

[Obs! Förhandsröstningstiden på två veckor ger ökade röstningsmöjligheter för dem som förordnats karantän, vilket i sin tur kan minska behovet av hemmaröstning]

Förhandsröstning

- Det är sannolikt att förhandsröstningen ökar. Det finns skäl att ta detta i beaktande i arrangemangen vid förhandsröstningsstället - var bildas det kö, och hur lång kan kön bli, finns det skäl att avgränsa köområdet separat, osv?
- Möjligheten att antalet personer vid förhandsröstningen ökar innebär att detta också bör beaktas vid rösträkningen, tidsplanerna och arrangemangen.

- I Justitieministeriets anvisning sägs följande om förhandsröstning:
*” Förhandsröstningen kan enligt valförrättarnas prövning genomföras utomhus med iakttagande av bestämmelserna i vallagen (56-61 §) antingen helt och hållet eller i fråga om enskilda röstningar i förhandsröstningsställets omedelbara närhet. Med iakttagande av vallagen kan också ett sådant arrangemang vara möjligt där väljaren inte avlägsnar sig från sin bil, om parkeringsplatsen på ett naturligt sätt finns i omedelbar närhet av förhandsröstningsstället.
 I dessa fall ska valförrättaren särskilt se till att valhemligheten bevaras. Om enskilda röster tas emot utomhus, tas de emot manuellt (följebrevet fylls i för hand och väljarens namn antecknas i förteckningen över väljarna).”*
- Det finns skäl för kommunerna att också samarbeta på ett regionalt plan i fråga om arrangemangen för förhandsröstningsställena och dela gemensamma resurser, förhandsröstningen är inte bunden till väljarens hemkommun.

Röstning på valdagen

- I vissa fall kan det vid röstningsställena under valdagen bildas köer som sträcker sig utanför byggnaden. Köområdet ska kunna stängas så att när röstningsstället stängs kan också köområdet stängas och övervakas så att ingen kan få tillträde till det efter att röstningsstället stängts.
- Om köer uppstår och röstningen tar längre tid, ska man i vissa situationer också förbereda sig på att det kan bli rusning vid parkeringsplatserna och trafiken i närheten av röstningsstället. Förhandsinformation, anvisande av parkeringsplatser på annat håll och andra lokala förhandsarrangemang motverkar uppkomsten av trafikstockningar.
- Det lönar sig att märka ut köområdet till exempel med avstängnings- eller varningsband. Det gäller att bedöma köområdet utifrån tidigare val, och beakta hur långa köerna kan bli med säkerhetsavstånden inberäknade.
- Om möjligt kan masker delas ut till valdeltagarna vid en servicepunkt utanför röstningsställets ingång, där det också är möjligt att övervaka eventuella utomhusköer.
- Stängning av vallokaler, separering av köer och stängning av köområdet – man bör på förhand fundera på de väljare som är i karantän och tidpunkten för stängning av vallokalen. När konstateras det att väljaren har anlät till platsen och hur avslutas röstningen under karantän?
- På vissa orter har man funderat på en modell för röstning under karantän på valdagen, där man skulle ha gemensamma valbiträden för olika röstningsområden. Då ska varje nämnd utse samma person till valbiträde för

nämnden och denna person ska i skyddsutrustning kunna bistå vid röstningen av karantänsväljarna på det sätt som Justitieministeriet har bestämt i sin anvisning.

Tillgång till valfunktionärer

Av valfunktionärerna är valnämndernas och valbestyrelsernas medlemmar förtroendevalda (valbara till kommunens förtroendeuppdrag) och valförrättarna personer i anställningsförhållande. Dessutom utser valnämnderna valbiträden. Mer information om valfunktionärernas valbarhet och andra frågor som gäller valfunktionärer finns bland annat i Kommunförbundets cirkulär 23.10.2020.

<https://www.kommunforbundet.fi/cirkular/2020/valbarhet-till-fullmaktige>

- Vid behov kan också kommunens egen personal rekryteras som valförrättare. Arbetsgivaren kan under vissa förutsättningar överföra personal till olika uppgifter inom kommunen. KT Kommunarbetsgivarnas sakkunniga ger chefer råd i fråga om arbetsledningsrätten och frågor som gäller arbetsavtalslagen och arbetsavtal.
- För tillfället pågår en utredning om huruvida valförrättarna vid hemröstning kan vaccineras före valförrättningen.

Kommunikation

I det här valet har kommunikation en särskilt stor betydelse. Valdeltagandet beror på om människor anser att röstningssituationen är trygg eller inte. Valet syns inte heller på gator och torg som tidigare år. Det lönar sig för kommunerna att på lokal nivå bereda sig på att effektivisera kommunikationen i anslutning till valet, svara på de mest förekommande frågorna t.ex. på webben, och i mån av möjlighet på förhand fundera över anvisningarnas synlighet och tydlighet på röstningsställena. Justitieministeriet och THL utarbetar också affischer som är avsedda för röstningsställena och som kommunerna kan använda i sin kommunikation.

Covid-19-läget har begränsat kandidaternas möjligheter till valarbete. Arbetet kommer inför kommunalvalet att ske via sociala medier och reklamkampanjer. Kandidaternas möjlighet att presentera sig och sina åsikter och att föra kampanjer för frågor som de anser viktiga i kommunalvalet är en viktig del av demokratin. Det är önskvärt att kommunerna i samarbete med lokala grupper strävar efter att informera om valet och erbjuda mer möjligheter för kandidaternas synlighet än normalt.

